

AYDIN ŞAVER

Eskiden “Demir çıktı mertlik öldü” derlerdi, şimdi “Dolar çıktı insanlık öldü” diyoruz.

Bu çalışmamızda karpuzcu Aydın Şaver ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Aydın Şaver 1954 yılında Zeyrek'te doğmuştur. İlköğrenimini Katip Çelebi İlkokulu'nda görmüş. Çocukluk ve gençlik yıllarının en özel anılarını biriktirdiği Zeyrek'te 35 yılı aşkın süredir esnafılık yapmaktadır. Sırasıyla terlik, tüp satmış. Şu an ise Çırçır Meydanı'nda karpuz satmaktadır. Geçmişe dair hatıralarını ondan dinleyelim.

“Komşuluk ilişkileri bambaşkaydı. Bütün kadınlar aşağı inerdi. Çaylarını kahvelerini içerdi. Televizyon yoktu. Buradan bir delikanlı geçeceği zaman yolunu değiştirdi. Sırf onlar rahatsız olmasın diye. Arka sokaktan giderdi. Şimdi sırf iş olsun diye,, acaba ateş alabilir miyim diye önünden geçiyor. Herkes evinin önünü kendi süpürürdü. Çöpçüler yoktu. Haftada bir defa çöpçü gelir alır giderdi.”

“Çok güzel ilişkilerimiz vardı komşularla. Güzel arkadaşlıklarımız vardı. Şuan hani derler ya ‘demir çıktı mertlik öldü’ şimdi ‘dolar çıktı insanlık öldü’ diyoruz.”

“Çok güzel çocukluk geçirdim. Bayramımız belliydi. At arabalarına, faytonlara binerdik. 50 kuruşa 25 kuruşa Bizim mahalleyi dolaştırırdı. ‘Yayaya Şaşaşa’ diyerek o anki faytonu kullanan adamın ismi ne ise ‘Mehmet abi çok yaşa’ derdik. “

“Diyorlar ya ‘parası olana her gün bayram’. Bizim çocukluğumuzda bayrama bir hafta kala elbisemizi alırdık. Kafamızın ucuna asardık. Sabah olsun da giyinip gidelim diye beklerdik. Kadınlar pazarında Çinili Hamam vardı. Hamama giderdik. Hamamdan çıkar cumaya... Babamızla beraber bayram namazına giderdik. Oradan mezarlığa giderdik gelirdik. Evimizde oturup harçlığımızı toplardık. Yılbaşında renkli kartpostallar atılırdı.”

MUSA KARABAY

Mahalleliler insanına, tarihine, bölgesinde bulunan tarihi yapılara sahip çıkardı.

Bu çalışmamızda Musa Karabay ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Musa Karabay 1958 yılında Sağmalcılar'da doğmuş ve ilköğretimini Hattat Rakım İlkokulu'nda görmüştür. Pertevniyal Lisesi'nden mezun olan Karabay mimar olmak istediği için puanının yettiği başka bölümlere gitmek

istememiş ve böylece üniversiteye gitmek yerine babasının mesleği olan taş ustalığına adım atmıştır. Edirnekapi'da babasına ait olan atölyede yıllarca çalışıp emekli olduktan sonra Karabay İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde çeşitli yapıların, çeşmelerin restorasyonlarında çalışmış ve bu süre zarfında restoratör öğrencilerine taş işleme ve oyma dersleri vermiştir. 1984 yılından beri Kızıtaşı'nda yaşayan Karabay şimdi de Fatih'in Balat semtinde kendi atölyesinde taş işleme ve oyma derslerine devam ediyor. Bu zaanatin kaybolmaması en büyük isteği. Şimdi ondan hem kendi hikayesini hem de Fatih'e dair hatırladıklarını dinleyelim.

“Edirnekapi'da iş yeri vardı babamın, mermer işi yapıyordu. Ben de bu sayede 5 yaşından beri bu işin içindeyim. Yıllarca babamın yanında çalıştıktan sonra emekli oldum ve restorasyonlarda görev almaya ve aynı zamanda taş eğitimi vermeye devam ettim. Örneğin restorasyonunu yaptıklarımın ilk aklıma gelenler; Ortaçeşme, Yenikapı Mevlevihanesi, Mihrimah Sultan Hamamı ve köşesindeki çeşme... Şu an taş ustalığına devam eden çok kişi kalmasa da eskiden mesleğimizde çok iyi olan ustalar vardı. Hatta ustalıkla ilgili bir ahilik geleneğimiz vardı. Önceden atölyelerimizden çıraklık eğitimi tamamlamış artık usta olacak kişi çıkacağı zaman; baklavalara börekler alınırdı ve çevrede bulunan tüm esnaflar çağırılırdı. Eski taş ustalarından duyan gelirdi, caminin hocası çağırılırdı. İşte bu usta 2 yıllık çıraklık eğitimi tamamladı ve usta oldu diye dua edilirdi. Artık ona destur verilirdi. Bu şekilde sözlü olarak tanıtılırdı ve herkes onu tanırdı usta diye. Tabii o öğrenmeye, yetismeye devam ederdi. Öğrenmenin yaşı yok, öğrenmek hep devam eder.”

“İlkokulda okula giderken önünden geçtiğimiz bugünkü Edirnekapi kale kapısının surdışı çıkış kısmında sağda ve solda iki adet büyük bahçeli kıraathane vardı. Sağda Hakkı Bey'in, solda ise Coşkun Bey'in kıraathanesi vardı. Hakkı Bey'in mekanında açık hava konserleri olurdu, bazı mahali sanatçılar program yapardı. Bugünkü Karagümrük Stadının adı o zamanlar Vefa Stadı idi. Kapısının girişinde çam ağaçlarının olduğu yerde sinema sahnesi vardı. Biz ilk sinemayı orada tattık. Yanlış hatırlamıyorsam gittiğim ilk film de Ayşecik filmiydi, bir akşam vakti izlemiştik. Daha sonradan meşhur Hakan sineması açıldı. Şimdi birçoğu yok tabii.”

“Eskiden sahiplenme de çok fazlaydı. Mahalleliler insanına, tarihine, bölgesinde bulunan tarihi yapılara sahip çıkardı. Biz büyüklerimizden böyle öğrendik.”

ÖMER UĞURLU

Fatih'te yaşarken Fatih'i de yaşatalım!

Bu çalışmamızda berber Ömer Uğurlu ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Ömer Uğurlu 1950 yılında Kuzey Makedonya'nın Gostivar şehrinde doğmuş. Daha sonra başta ekonomik olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı ailesiyle birlikte 1959 yılında İstanbul'a göç etmiş. Uğurlu'nun ifadesiyle; kendisi ilkokulu, yerleştikleri ilk semt olan Alibeyköy'de bitirmiş. İlkokuldan sonra ise 58 yıldır yaptığı meslek olan berberliğe çırak olarak adım atmış. Ailesiyle birlikte yaşamını Sofular, İskenderpaşa gibi mahallelerde sürdürdükten sonra 80'li yıllarda Kızıtaşı bölgesine yerleşen ve burada dükkanını açan Uğurlu mesleğini hala aynı yerde sürdürmektedir. Ondan hem kendi hikayesini hem de Fatih'e dair hatırladıklarını dinleyelim.

“Kuzey Makedonya'dan göç ediyordu tüm tanıdıklar, akrabalar. Biz de trenle İstanbul'a geldik. Dayım öncülük yaptı bize, kendisi Fatih'te yaşıyordu. İlkokulu bitirdikten sonra ekonomik nedenlerden dolayı

çalışmamız gerekiyordu. Annemin bana uygun gördüğü meslek olan berberliğe çırak olarak başladım. İlk ustamın adı da Sabri'ydi hatta. Mayasızlıktan dolayı muhacir olmak zordu, parasızlıktan yani. Allah Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan razı olsun, ülkemizi kurtardı. İnsanlardan dolayı da bir yabancılık çekmedik hatta buradakiler bize yardımcı oluyordu. Ben herkesle barışığımdır, bizim dünyamızda dargınlık yok."

Fatih'te açık hava tiyatroları, sinemalar, şenlikler olurdu. İskenderpaşa'da bir halk pazarı kurulurdu, kapatıldı şimdi yerinde Historia Alışveriş Merkezi var. Onun dışında şimdi de devam eden meşhur çarşamba pazarı kurulurdu, oraya giderdi herkes. Ali Emiri Efendi Kütüphanesi var burada, çok değerli bir arşiv. İnternet yokken tabii, insanlar gidip oradan yararlanırdı. Hala millet kütüphanesi olarak kullanılmaya devam ediyor. Kahvehanelerde oturup sosyalleşilirdi. Zamansızlıktan dolayı ben o tarz etkinliklerde bulunamadım. Çünkü kahveye gidersem ne olur? İşi kaybederim. İşi kaybedersem ne olur? Evde ekonomi olmaz. Evde ekonomi olmazsa da hayat biter. 58 senedir berberim, bu meslek böyle fedakarlıklar gerektirdi."

"80'li yıllar buralarda çok güzeldi. Sosyal paylaşım, insan kalitesi, yaşam, yardımlaşma... Birçok açıdan çok özeldi. Esnaflar da daha yakın ve daha paylaşımcıydı o sıralar. Yoğurtçu Barbaros vardı mesela. Yoğurt yapıyordu, kazandibi yapıyordu. Şifa dağıtıyordu bizler için, biz böyle diyorduk. İşinin yanı sıra çok da olumlu biriydi kendisi, güzel bir karakteri vardı. Böyle esnaflar kıymetli hepimiz için."

"Günümüzde böyle esnaf ilişkileri kalmadı tabii, birçok şey değişti. Fatih'i korumamız , insan kalitesini arttırmamız gerekir. Hep birlikte Fatih'te yaşarken Fatih'i de yaşatalım."

SÜLEYMAN CÖMERT

Biz geldiğimizde bu bölgede çok fazla sayıda gayrimüslim yaşırdı.

Bu çalışmamızda Süleyman Cömert ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Süleyman Cömert; Adıyaman'ın Kahta Köyü'nden Süleymaniye Bölgesi'ne çay satmak için gelmiş. Üç ayda üç yıllık para biriktirince memleketine dönmekten vazgeçip yerleşmiş . 70'li yıllarda İstanbul'a geldiğinde çay satarak geçimini sağlayıp annesini babasını da memleketlerinden buraya getirmiş.

Süleyman Bey çay satıp para kazanmak için geldiği İstanbul'da üniversite sınavına girmiş. Cerrahpaşa, Hacetstepe dışındaki bütün tıplara girebiliyorken köylü çocuğu ormancı olur anlayışı olduğundan orman mühendisliği fakültesinde lisans eğitimine başlamış. 1981 yılında bir polis baskını ile içeri alınan Süleyman Bey, yirmi altı ay süren hapis hayatından sonra okuluna devam edememiş. Askere gidip geldikten sonra da çocuk sahibi olmuş. Bitiremediği okulun özlemini duyan Süleyman Bey, mezun olup akademisyen olan arkadaşlarından okula kaldığı yerden devam etmesi yönünde teklif almış ve çıkan eğitim affı ile okula dönerek üniversite eğitimini tamamlamış. Ancak mezun olduktan sonra alanında iş bulamayınca yine eski mesleği çaycılığa devam etmiş. Süleyman Cömert'in hatıralarını dinleyelim..

"Biz geldiğimizde bu bölgede çok fazla sayıda gayrimüslim yaşırdı. Mesela dayım halde çalışıyordu. Kuru gıda sitesi Eminönü'nde Galata Köprüsü'ne kadar hal başlardı. Kuru gıda sitesi de halin bittiği yerde başlıyordu. Bir Rum ile birlikte çalışıyordu dayım. Ada'dan gelirdi ve ismi İraklı'ydı. Bazen giderdim yanına. Soğan, patates, yumurta satıyordu. 'Senin dayın Müslüman, benim yanımda çalışıyor ama ben ona bağırıyorum çağırıyorum çünkü herkes işini yapıyor' diyordu. Bizim Yunan halkı ile Türk halkı arasında hiçbir sorunumuz yok diyordu. 'Sizinkiler camii ye gider imam bizi kötüler. Bizinkiler de kiliseye

gider papaz sizi kötüler. Bu sebeple düşman gibi görünürüz ama aslında sıkıntımız yok’ diyordu. Şimdi onun sözlerini hatırlarken, adam doğru söylüyor diye düşünüyorum.”

İstanbul’daki gayrimüslim tanıdıklarının neden gittiklerinden bahsederken ise dönemin siyasi politik olaylarından dolayı yaşanan kargaşalardan bahsedip can güvenliklerinin olmaması nedeniyle, mallarını mülklerini yok parasına satıp yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kaldıklarını ifade etti. Oysaki Süleyman Cömert’e göre İstanbul’u güzelleştiren şeyler gayrimüslimlerle birlikte yaşamaları ve birbirlerinden çok şey öğrenmeleri idi.

HASAN TAŞ

İnsanlar her gün sinemalara giderdi. Çay ocağı ve kahvehanelerde sosyalleşirdi.

Bu çalışmamızda Hasan Taş ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Hasan Taş 1967 yılında Siirt’te doğmuştur. 1982 yılında ortaokulu bitirdikten sonra İstanbul’da yaşamaya başlamıştır. Şehre ilk geldiğinde Aksaray Balıpaşa Mahallesi’nde yaşamış daha sonra Zeyrek Mahallesi’ne yerleşmiş, halen burada yaşıyor ve çay ocağı işletiyor. Geçmişe dair hatıralarını ondan dinleyelim.

“Fatih’te küçük yaşlarım çalışmakla geçti. Gedik Paşa’da ökçe işi yaptım kısa bir süre. Sonra da 20 yaşında askere gittim. Biraz zaman geçtikten sonra memlekete gidip evlendim ve buraya geri geldim.”

“25 yıl önce burada aileler iç içeydi. İki tane yazlık sinema vardı, geceleri hep birlikte film izlerdik. Aileler birbiriyle devamlı görüşürdü. Kadınlar çayını demleyip kapının önünde oturup çay içerdi. Bizler tereddüt etmeden evlerimize giderdik. Kadınlar rahat bir şekilde çaylarını içebilirdi onları rahatsız edebilecek herhangi kimse olmazdı.”

“Mahalleye bazen ürün satan taksiciler gelirdi. O an parası olmayanlar benden borç para ister ve akşam geri öderlerdi. Güven vardı...” Eskiden Zeyrek’te esnaf ilişkileri de daha iyiydi. Karşı dükkanımda bir kahve var orayı Gemi Tershanesi Müdürlüğü’nden emekli Yusuf amca çalıştırırdı. Bazen kendi bardağımı toplamaya giderdim. Bardaklarımız karışırdı. Şekerimin bittiğini fark ettiğinde kendi şekerlerinden bana verirdi.”

“O zamanlar bu mahallede seni gezdirsem, ‘önceden burada böyle bir yapı vardı’ desem çok şaşırsın. Büyük konaklar vardı. Hacı Hasan Sokak’ta bir konak vardı mesela, şu an yoktur. O konağın en üst katı konferans salonu gibiydi. Oraya çıktığın zaman Haliç ayaklarının altında olurdu. Onun gibi binlercesi zamanla kayboldu. Çinli Hamam, Molla Zeyrek Cami, önemli yapılarıdır. Zeyrek Cami’nin yarısı kilise diğer yarısı cami olarak kullanılırdı. Molla Zeyrek Cami’nin önünde büyük bir çeşme bulunurdu. O zamanlar evlerde su yoktu oradan su getirirdik. Zeyrekhanesi önceden ahır gibiydi orada at arabaları vardı.”

“İnsanlar her gün sinemalara giderdi. Çay ocağı ve kahvehanelerde sosyalleşirdi. İnsanlar sürekli beraberdi. Şu an burada çok fazla çay ocağı var ama benim dükkanımın ilk açıldığı zamanlar pek yoktu. Mahallede maddi durumu olmayan insanlara yardım ederdik. Burada genelde dini bayramlar kutlanırdı, farklı dinlerden de olsa tüm komşular bayramlaşırdı.”

MEHMET NECATİ ALTAŞ

Fatih Camii'nde Osmanlı'dan kalma dersler yapılırdı. Sabah namazından sonra Sadrettin Yüksel Hoca ders verirdi.

Bu çalışmamızda Mehmet Necati Altaş ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. Mehmet Necati Altaş; 1953 yılında Ankara'da dünyaya gelmiş. Fatih'e taşınmadan önce Bursa'da yaşamış, babasının ilme olan merakı ve İstanbul'daki ilmi keşfetme arzusundan dolayı buraya taşınmıştır. 58 yıldır Fatih civarında yaşıyor. Geçmişe dair hatıralarını ondan dinleyelim.

“Zeyrek Camii'nin karşısında tarihi bir çeşme vardı. Molla Zeyrek Camii'nin yanı sıra orada bir de Bizans zamanında kütüphane olarak kullanılan Şeyh Süleyman Mescidi vardı. III. Mustafa orayı Şeyh Süleyman Camii'ne dönüştürmüş. İçinde 2-3 metre derinliğinde kuyu varmış. Gençliğimizde merakımızdan giriyorduk oraya, çamura batıyorduk. Şeyh Süleyman Mescidi ve Zeyrek Camii arasında büyük bir tünel vardı, betonla kapatıldı. Çırçır Caddesi'nden 100 metre gidince, Mıhçılar Caddesi'nin önünden Fatih Camii'ne kadar yol çıkar o caddenin altı.”

“Çocukluğumuzda mahallede çift kale maç yapardık. Yarım saat geçecek ki biz ara verelim, kenara çekilelim de araba geçsin. Yarım saat sonra bir daha... Her oyunda mutlaka bir cam kırılırdı. Komşuluk ilişkileri çok iyiydi. İnsan birbirlerine selam verirdi. Evlerde bağıra çağıra konuşulmazdı. Esnaflar birbiriyle saygı içerisinde konuşurlardı. Burada bir komşumuz vardı: çaycı Yusuf. 90 senelik çaycı. Babası ile beraber bir çay yapardı, o çayı içen 5 tane daha içmek isterdi. Herkes onun kahvesine giremez, saygılı olmak gerekirdi. Kibarca istemeyene ikinci çayı vermezdi.”

“Araştırma yapmak için kütüphaneler, kitaplar kullanılırdı. Millet Kütüphanesi'ne çok fazla gidilmezdi. Fatih Camii'nde Osmanlı'dan kalma dersler yapılırdı. Sabah namazından sonra Sadrettin Yüksel Hoca ders verirdi. İslam Enstitüsü Müdürü Ali Özek Hoca Fatih Kütüphanesinde ders verirdi. Ali Yakup Bey Hoca vardı Emir Buhari Camii'nde ders verirdi. Bu saydıklarım ya bizim hocalarımız ya da hocalarımızın hocasıydı. Buradan resmi bir okula gitmeden icazet alanlar vardı.”

“Bayramlarda mutlaka ev ziyaretleri olurdu. Mesela benim babam ilimle uğraştığı için Ömer Nasuhi Bilmen'i her bayramda ziyarete giderdik. İnsanlar bayram ziyaretleri dışında, Haydar Sineması vardı orada sosyalleşirlerdi. Birde Yavuz Selim'de sinema salonu vardı orası da kullanılırdı. Bayram namazına giderken herkesle selamlaşıldı. Dönüşte de mutlaka esnaf bayramlaşırdı. Ramazan bayramında selamlaşmalar sabah erken saatlerde olurken, Kurban Bayramı'nda öğleden sonra olurdu.”

YUNUS SAĞLAM

Esnaflar arasında iyi ilişkiler vardı. Komşusunun sattığı ürünü satmaz, başka ürün satardı.

Bu çalışmamızda Yunus Sağlam ile yaptığımız sözlü tarih görüşmesine yer vermekteyiz. 1965 yılında Aksaray İlinin Ortaköy ilçesinde dünyaya gelmiş olan Yunus Sağlam; 1977 yılından beri Aksaray, Akşemseddin, Koca Mustafa Paşa ve Hırka-ı Şerif civarında yaşıyor. 12 yaşından beri Fatih'te. Geçmişe dair hatıralarını ondan dinleyelim.

“Fatih'te yaşamayı tercih etmemde, burada yaşayanların daha muhafazakar olması, komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olması, inançlarımıza ve kültürümüze daha yakın olması etkili oldu. Fatih tarihi yarımada, Osmanlı'nın payitahtı burası... İnsanların birbirine olan sevgisi saygısı o zamandan beri devam ediyor.

Buraya gelenler bunun havasından etkilenir. Çocukluk yıllarımda Aksaray Caddesi'nde berber çıraklığı yaptım. Gar Gazinosu vardı. Orada ünlü sanatçılar çıkardı, Nuri Sesigüzel bize tıraş olmaya gelirdi.”

“Fatih’e ilk geldiğim yıllarda komşuluk ilişkileri çok iyiydi. İnsanlar birbirlerinin evine gidip çay içer muhabbet ederdi. Hatta çat kapı gidilir şimdiki gibi haber verilmezdi. Esnaflar arasında iyi ilişkiler vardı. Mesela esnaf, komşusunun sattığı ürünü satmaz, başka ürün satardı.”

“Fatih’te birçok Camii yok olmuştu ancak sonradan ihya edildi. Kambur Mustafa Camii ve altında bulunan Bizans döneminden kalma eski su sarnıcı da sonradan kazandırıldı. Şu an orada kadınlar Ramazan ayında teravih kılar. Hırka- Şerif Kütüphanesi, çay ocağı gibi yerlerde insanlar toplanıp orada sosyalleşirdi.1970-80’li yıllarda ara sıra Nejat Uygur Tiyatrosu’na giderdik. Sinema gitmek istediğimizdeyse Halıcılar Caddesinde bulunan şuan Renk Düğün Salonu adını alan Renk Sineması’na giderdik.”

“Şimdi bayramlar değişmedi, insanlar değişti. Eskiden insanlar birbirlerine çok gidip gelirdi o durum şimdi azaldı. Eskiden herkes akrabalarıyla bayramlaşırdı. Bayram kutlamaları, namazdan sonra camiideki bayramlaşmayla başlar, akraba ziyaretleriyle devam ederdi.”